

INCLUSIVE DEVELOPMENT PROGRAMME
PROGRAMI PËR ZHVILLIM GJITHËPËRFSHIRËS
PROGRAM SVEOBUHVATNOG RAZVOJA

IZVEŠTAJ OSNOVNE PROCENE REZIME oktobar, 2017. godine

Program je sprovoden od strane:

UNHABITAT
FOR A BETTER URBAN FUTURE

PAX

CBM
Community Building Mitrovica

i finansiran od strane:

**SWEDISH DEVELOPMENT
COOPERATION**

SWEDEN

INCLUSIVE DEVELOPMENT PROGRAMME PROGRAMI PËR ZHVILLIM GJITHËPËRFSHIRËS PROGRAM SVEOBUHVATNOG RAZVOJA

• Uvod

Program *Podsticanje sveobuhvatnog razvoja i dobrog upravljanja na severu Kosova (Program sveobuhvatnog razvoja)*, ima za cilj pružanje sveobuhvatnog paketa podrške za izgradnju opštinskih kapaciteta za strateško planiranje i upravljanje, jačanje socijalnog ugovora između lokalnih vlasti i građana povećanjem transparentnosti, odazivu i odgovornosti lokalne samouprave, kao i poboljšanje koordinacije i pružanje usluga u okviru međuopštinske saradnje i upravljanja na više nivoa. Program je razvijen

na zahtev Vlade Kosova i sufinansiran je od strane Švedske agencije za razvojnu saradnju (Sida). Program je zajednički sprovođen od strane UN-Habitat, PAX i Community Building Mitrovica, Ministarstvo sredine i prostornog planiranja (MSPP), Ministarstvo administracije lokalne samouprave (MALS), kao i nadležnih lokalnih vlasti u Leposaviću, Južnoj Mitrovici, Severnoj Mitrovici, Zubinom Potoku i Zvečanu, kao i u Srbici i Vučitrnu.

• Sveobuhvatna osnovna procena

Tokom početne faze programa, od septembra 2016. do avgusta 2017. godine, izvršena je sveobuhvatna osnovna procena okruženja lokalne samouprave. Svrha procene je bila sticanje opširnog znanja trenutnog stanja lokalne uprave u opštinama na severu, pregled kapaciteta u

različitim sektorima i određenje obima podrške koju treba pružiti tokom glavne faze sprovođenja programa. Štaviše, procena omogućava partnerima programa da osmisle i obrađe osnovu, ciljeve i pokazatelje, i služiće kao alat za interno praćenje i merenje napretka tokom vremena.

Osnovna procena je višestruka i istražuje:

LOKALNA SAMOUPRAVA

Opštinski kapaciteti i prakse, u smislu strateškog prostornog planiranja i pružanja opštinskih usluga, u cilju pružanja osnove za poboljšanje urbanističkog planiranja i upravljanja.

CIVILNO DRUŠTVO

Situaciju civilnog društva, u pogledu oblasti rada, trenutnih kapaciteta, potreba kapaciteta i praksi, pružajući niz preporuka za jačanje uticaja koji bi mogле imati na lokalnu upravu.

JAVNA PERCEPCIJA

Javna percepcija i mišljenje o javnim uslugama, putem fokus grupa.

RODNA ANALIZA

Rodnu dijagnostiku, naglašavanje hijerarhije moći, podela rada i socijalnih i kulturnih aspekata koji mogu uticati na sprovođenje programa.

OSNOVNA PROCENA OPŠTINA

Procena opština izvršena je od decembra 2016. do februara 2017. godine u sedam partnerskih opština Leposavić, Južna Mitrovica, Severna Mitrovica, Zubin Potok i Zvečan, kao i Srbica i Vučitn. Metode prikupljanja podataka obuhvataju, ali nisu ograničene na: upitnike samoprocene za opštine, fokus grupe opština, pregled dokumentacije, popisna anketa veština osoblja i brza analiza SWOT (prednosti, slabosti, mogućnosti i pretnje).

Procena opština je izvršena prema postojećem pravnom okviru Kosova o funkcijama planiranja i pružanja usluga na opštinskom nivou. Prema kosovskom zakonodavstvu, lokalne samouprave su odgovorne za izradu i sprovođenje strateških i operativnih prostornih planskih dokumenata, kao i za upravljanje procesima i administrativnim procedurama koje se odnose na njih. Procena istražuje kapacitete i prakse opštinskog planiranja i upravljanja. To će pružiti osnovu za organizacioni, profesionalni i društveni razvoj, za unapređenje urbanističkog planiranja i upravljanja, kao i za zajedničko pružanje usluga na koordinisan i efikasan način u okviru integracione perspektive.

• Proizvodi planiranja i procesi: gde se nalaze opštine sa severa?

Opštine Vučitn, Južna Mitrovica i Srbica imaju važeće prostorno-planske dokumente ili trenutno prerađuju svoje planove kako bi ispunili nove uslove propisane Zakonom br. 04/Z-174 o prostornom planiranju iz 2013. U međuvremenu, opštine Leposavić, Zubin Potok i Zvečan imaju zastarele prostorno-planske dokumente, izrađene u

Ispitanici su civilni službenici u administracijama lokalne samouprave, posebno rukovodioци i službenici relevantnih odeljenja i sektora, kao i članovi Opštinskog tima za planiranje (OTP) iz kosovskog i srpskog administrativnog sistema sprovodenim u opštinama na severu.

	SPO	PAVO	OFG
♂	41	42	45
♀	15	30	25
Ukupno	56	72	70

Broj i pol opštinskih službenika koji su ispitani tokom Osnovne procene¹

1 SPO: Samoprocena opština
PAVO: Popisna anketa veština osoblja
OFG: Opštinske fokus grupe

STRATEŠKI PROSTORNO-PLANSKI DOKUMENTI

VAŽEĆI

Srbica: ORP (2017)

Vučitn: ORP (2017)

J. Mitrovica: ORP/URP (2008)

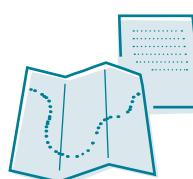
S. Mitrovica: ORP/URP (2010)

ISTEKLI/ UKINUTI

Zvečan: DRP (2007)
DUP (1997)
GUP (1996)

Zubin Potok: GUP (2000)
DUP/DRP (1992)
OPP (1991)

Leposavić: DRP (2003)
GUP (1994)

(MULTI)-SEKTORSKI PLANSKI DOKUMENTI

STRATEGIJA ILI PROGRAM STANOVANJA

Vučitn (2015-18) / J. Mitrovica (2016-19)

ŽIVOTNA SREDINA (LAPŽ)

Leposavić (2017-20) / Vučitn (2014) /
Zubin Potok (2017-20) / Zvečan (2015-20)

RESURSI I UPRAVLJANJE OTPADOM

Vučitn: OPEE (2014-20) / PUO (2015)
Zubin Potok: OPEE (2015-18) /
Srbica: PUO (2016-20)

JAVNE USLUGE

Vučitn: Plan za poboljšanje sistema mobilnosti (2017-19)

STRATEGIJE ZA EKONOMSKI RAZVOJ

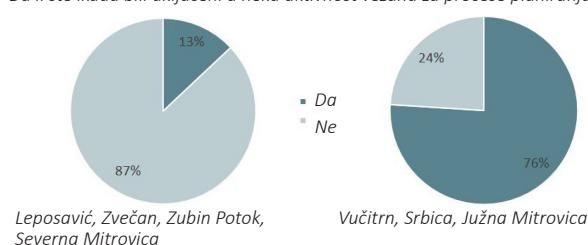
Leposavić: Strateski Plan Razvoja Turizma (2017-22)
Srbica (2013-17) / Vučitn (2013-18) / Zvečan (2014-16)

U Vučitru i Srbici, većina strateških/operativnih sektorskih dokumenata je izrađena internu uz podršku opštinskih partnera/donatora. U četiri opštine na severu, formulacija nestatutarnih kratkoročnih dokumenta, je pokrenuta i podržana od strane administracije centralne vlade i međunarodnih organizacija koje deluju na Kosovu. Na kraju ovih procesa i izrade nacrt, i uprkos očiglednom nedostatku odgovornosti odgovarajućih lokalnih samouprava, većina ovih dokumenata je usvojena od strane skupštine opštine, ali sprovođenje ostaje pod znakom pitanja.

Stepen učešća građana u procesu izrade planskih dokumenata u velikoj meri varira između opština. Ovi procesi obično nisu dobro dokumentovani.

- Tematske radne grupe su osnovane u Južnoj Mitrovici, Vučitru i Srbici, za izradu sektorskih planskih dokumenata korišćenjem tehnika kao što su bilateralni sastanci i zajednički sastanci sa stručnjacima, direktorima, građanima ili seljanima.
- U Leposaviću, Zubinom Potoku i Zvečanu, svi strateški i operativni procesi prostornog planiranja su sprovedeni sa participativnim procesima takozvane „stare škole“. Alati i tehnike su se sastojale od prezentacija za lokane zajednice i javnost, rasprava i perioda pregleda.

Da li ste ikada bili uključeni u neku aktivnost vezanu za procese planiranja?

Leposavić, Zvečan, Zubin Potok,
Severna Mitrovica

Vučitrn, Srbica, Južna Mitrovica

PREPORUKE

Ojačati opštinske kapacitete za izradu, sprovođenje i PiP i poboljšanje opštinskog vlastništva,

- Kroz jačanje koordinacionih funkcija i povećanja učešća odgovarajućih opštinskih odeljenja u procesima izrade;
- Kroz raspodelu sredstava/budžeta za formulaciju dokumenata i upravljanje procesima;
- Kroz povećavanje svesti o potrebama prostornog planiranja između Skupštine opštine i političkih partija.

Zakonska reforma prostornog planiranja- novi set decentralizovanih i participativnih planskih instrumenata koji treba biti sastavljeni pod rukovodstvom administracije lokalne samouprave- i odgovarajuće podrške Programa sveobuhvatnog razvoja, mogu/ trebaju biti korišćeni kao prilika za jačanje opštinskih kapaciteta za izradu, sprovođenje i PiP.

Rodno osetljivo planiranje, razvoj i procese upravljanja treba dalje uvoditi i sprovoditi.

► Izvor: Popisna anketa veština osoblja, UN-Habitat, februar 2017. godine

• Podaci i informacije: prikupljanje, razmena, ažuriranje, obezbeđivanje i čuvanje

Sve opštine imaju postojeće, ali ograničeno iskustvo u vođenju kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja podataka i informacija u cilju formulisanja strateških i operativnih planskih dokumenata. Podaci i informacije najčešće potiču od centralne vlade (bilo iz kosovskog administrativnog sistema ili iz srpskog administrativnog sistema za četiri opštine na severu) ili su široko rasprostranjene u raznim opštinskim odeljenjima. Na severu, od 1991. godine nije obavljen popis, a podaci su još uvek promenljivi u ovom kontekstu. Nijedna od opština- osim Severne Mitrovice- nema odeljenje koje je posvećeno informacionim sistemima i upravljanjem podacima.

SPAK

PREPORUKE
Nadograditi sisteme i protokole za upravljanje podacima i informacijama,

SPAK

Kroz korišćenje raspoložive centralne podrške u skladu sa Aplikacijom za prostorno planiranje Kosova za uspostavljanje opštinske integrisane baze podataka.

Potrebno je podržati uvođenje podataka razvrstanih po polu u procesima strateškog/ operativnog planiranja.

OSNOVNA PROCENA OPŠTINA

• Usklađivanje sa zakonskim okvirom

Vučitrn, Srbica i Južna Mitrovica

Opštinski zvaničnici su uopšteno upoznati sa Zakonom o prostornom planiranju, Zakonom o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu (SPUŽS), Zakonom o izgradnju, Zakonom o tretiranju izgradnje bez dozvole i srodnim administrativnim uputstvima.

Utvrđeno je da su potrebne praktične smernice za vođenje i primenu novih instrumenata koje donosi reforma planiranja, na primer za proces izrade Opštinske mape zoniranja.

Leposavić, Zvečan, Zubin Potok i Severna Mitrovica

Pravni okviri Kosova za prostorno/ sektorsko planiranje, razvoj i upravljanje, moraju se sprovesti od nule; a procena pokazuje da postoji spremnost da se to uradi.

PREPORUKE

- Dodanti mehanizmi na centralnom nivou za efektivnu podršku i praćenje primene pravnog okvira u prostornom planiranju mogli bi se uvesti, kako bi osiguravali konzistentnost između planova i katalitičkih efekata mera koje se preduzimaju na različitim nivoima.
- Aktivnosti obuke i izgradnje/ jačanja kapaciteta mogu/treba biti korišćene kao podrška sprovođenju okvira za prostorno planiranje, upravljanje razvojem i životnom sredinom, kao i za upravljanje sveobuhvatnim participativnim procesima (program obuke KIJA).
- Predstojeći izbori (oktobar 2017. godine) mogu biti pravi momenat za senzibilizaciju novog opštinskog rukovodstva i uprave o relevantnim pravnim okvirima i odgovarajućim alatima za donosioce odluka.

• Institucionalna koordinacija i saradnja

Vučitrn, Srbica i Južna Mitrovica

Neka saradnja postoji između ovih opština, ali je obično na ad-hoc osnovi i bez formalnog dogovora. Međutim, opštine Vučitrn i Srbica su zainteresovane za udruživanje sa susednim opštinama za zajedničke kapitalne investicije, a Južna Mitrovica jednako je zainteresovana za udruživanje, kako sa južnim, tako i sa opštinama na severu, u zavisnosti od vrste kapitalnih investicija/ pružanja usluga.

Leposavić, Zvečan, Zubin Potok i Severna Mitrovica

Četiri opštine na severu su zainteresovane i posvećene udruživanju sa susednim opštinama u „regionu“, a posebno sa sevrenim opštinama sa srpskom većinom, u pogledu zajedničkog projektovanja i sprovođenja kapitalnih projekata.

Postoji potreba za boljom komunikacijom, koordinacijom i linijama saradnje između

- opština na severu sa albanskim i srpskom većinom
- administracije centralne vlade Kosova, i opština na severu sa srpskom većinom
- institucija i centralnih i regionalnih pružioca usluga/ komunalnih usluga.

PREPORUKE

- Dijalog o politikama sa administracijom centralne vlade Kosova, ministarstvima i specijalizovanim agencijama treba da se nastavi i produbljavati.
- U opštinama sa srpskom većinom postoji potreba da se ojača poverenje lokalne zajednice u administraciju lokalne samouprave, lokalne NVO-ove, i u administraciju centralne vlade Kosova/ Srbije.
- Ljudske i finansijske resurse treba udružiti kako bi se podstakla inicijativa za saradnju sa susednim opštinama, kako na političkom, tako i na tehničkom nivou.

Fond za kapitalne investicije koji treba da bude uveden u osnovnu fazu programa treba da koristi kriterijum podobnosti za dalju podršku horizontalnoj i vertikalnoj saradnji.

• Partnerstvo sa civilnim društvom

Sve opštine su sprovele određene procese/ aktivnosti planiranja, razvoja i upravljanja sa angažovanjem lokalne zajednice, ali imaju ograničene kapacitete za upravljanje ovim procesima sveobuhvatnog planiranja, a samim tim i u komunikaciji nedostaju održivi mehanizmi. Partnerstva su uglavnom na ad-hoc osnovi i inicirana su od strane NVO-a. Prema tome, sve opštine suočavaju se sa potrebom za razvijanje mehanizma održive saradnje između odgovarajućih odeljenja i civilnog društva.

Postoji spremnost zajednice/ građana da budu informisani, kao bi učestovali i doprineli procesima planiranja.

PREPORUKE

- Svest i znanje o potencijalu civilnog društva potrebno je podići kako bi se podstakle opštine da (preduzmu inicijativu) sprovedu procese sveobuhvatnog planiranja i razviju participativne politike i donošenje odluka. Ovo bi trebalo/ moglo da se koristi kao način povećanja nivo poverenja prema opštinskoj administraciji i povećanja odzivnosti i pružanje usluga lokalnih samouprava.

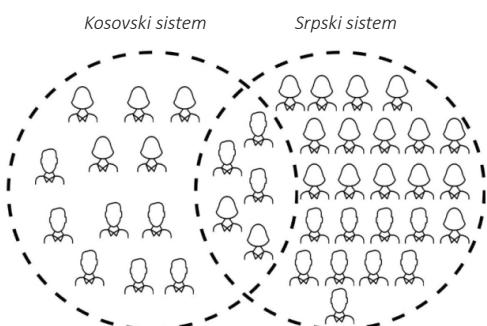
• Ljudski resursi

U Vučitrnu, Srbici i Južnoj Mitrovici, postoji potreba za podizanjem političke svesti i znanja o ulozi i korišćenju integrisanog prostornog planiranja i sektorskih politika kao instrumenta za razvoj. Potrebno je povećati tehničke kapacitete, takođe.

S druge strane, situacija u opštinama na severu ostaje složena, s obzirom na to da administracije lokalnih samouprava deluju paralelno, s oba administrativna sistema (kosovski i srpski). Određeni službenici su zaposleni u oba administrativna sistema, kosovski i srpski; dok većina i dalje radi u administrativnom sistemu Srbije.

Lokalne samouprave u Leposaviću, Zvečanu i Zubinom Potoku treba da budu razvijene ili dovršene u skladu sa kosovskim sistemom.

Od transformacije do dalje konsolidacije kosovskog sistema u opštinama na severu:

Ukupni ljudski kapaciteti relevantni za prostorno planiranje u Leposaviću, Zvečanu, Zubinom Potoku i Severnoj Mitrovici.

PREPORUKE

Podići svest, znanje i prakse o strateškim i operativnim potrebama prostornog planiranja, zakonodavstvu...

- Izgradnja/ jačanje kapaciteta kroz ciljane obuke i aktivnosti pruženim u podršci sa suočavanjem sa reformom planiranja i ispunjavanjem specifičnih tehničkih nedostataka, tj. GIS.
- Takođe, pomoći na radnom mestu može pomoći ubrzanju tranziciju opština sa srpskog na kosovski sistem.

Pomoći u završavanju opisa poslova u odeljenjima koja se bave planiranjem u skladu sa kosovskim sistemom, kako bi se olakšao proces tranzicije.

Najpotrebnije aktivnosti pravne i tehničke obuke, prema lokalnim samoupravama.

PRAVNA OBUKA

- Institucionalne uloge i odgovornosti*
- Procesi i procedure*
- Praćenje*
- Izveštavanje o sprovođenju*

TEHNIČKA OBUKA

- Strateško prostorno planiranje*
- Urbano planiranje i projektovanje*
- Alati za upravljanje projektom*
- Tehnologija za prikupljanje podataka (GIS, CAD...)*

OSNOVNA PROCENA CIVILNOG DRUŠTVA

Uloga organizacija civilnog društva u sveobuhvatnom razvoju i dobrom upravljanju je od ključnog značaja, jer mogu poslužiti kao most između građana i javnih institucija, mobilizacije i artikulisanje na potrebe i očekivanja građana, kao i pregovaranja sa i podržavanja službenika u upravljanju u javnom interesu. Ako su sve zainteresovane strane uključene u ciklus javne politike, od planiranja do sprovođenja i evaluacije, ishodi razvojne saradnje će biti bolje usklađeni sa potrebama i očekivanjima građana, a manja je verovatnoća da će isključiti ili ugroziti određene grupe u društvu. Cilj ove osnovne procene civilnog društva

je razumevanje situacije organizacija civilnog društva na severu Kosova i stepen do kojeg mogu predstavljati glasove građana i uticati politike. Procenjuje pravni kontekst, organizacione kapacitete organizacija civilnog društva i postojeći dijalog i saradnju između opština i organizacija civilnog društva. Takođe pruži niz preporuka o jačanju uticaja organizacija civilnog društva u odnosu na lokalnu samoupravu. Osnovna procena civilnog društva je sprovedena kroz fokus grupe sa nevladnim organizacijama, na kraju je odabранo ukupno pet organizacija civilnog društva za detaljniju procenu.

• Kontekstualna analiza

Na nivou Kosova, uključivanje civilnog društva u uspostavljanje pravne infrastrukture i izgradnju javnih institucija je bio kontinuirani izazov zbog nedostatka kapaciteta kako od strane vlade tako i od strane civilnog društva. S obzirom na njegov značaj, mnogi donatori su uložili u stvaranje neophodne ekspertize za civilno društvo kako bi moglo doprineti ovim procesima. Uključivanje civilnog društva u proces donošenja odluka zagarantovano je odgovarajućim pravnim okvirom. Pored toga, mnogi institucionalni mehanizmi, kao što su saveti uspostavljeni u centralnoj i lokalnoj upravi, uključuju učešće organizacija civilnog društva u izradi politika i procesu donošenja odluka. U protekle tri godine, sveukupni doprinos civilnog društva u kreiranju politika je intenziviran, uglavnom zbog poboljšanog funkcionisanja javnih institucija. Na Kosovu je registrovano više od 8000 organizacija civilnog društva, ali je prijavljeno da je samo oko 10-15% aktivno.

U sedam opština u regionu Mitrovice, navodno postoji 61 aktivnih organizacija civilnog društva.

Nekoliko od ovih organizacija civilnog društva ima autentičnu javnu grupu građana ili preduzima dugoročne aktivnosti zagovaranja i kampanje. Administrativni, finansijski i kapaciteti upravljanja regionalnih organizacija civilnog društva su neuјednačeni. Što se tiče vidljivosti, prisustvo civilnog društva u medijima je malo, dok je komunikacija i razumevanje između dva sektora ograničena. Uticaj organizacija civilnog društva na razvoj i sprovođenje politika je vrlo ograničen, ne samo zbog nedostataka samog civilnog društva, već i zbog izazova koji se odnose na odgovornost, odzivnost i transparentnost koje karakterišu javne institucije u regionu, kao i na drugim mestima na Kosovu. Nedavna procena² sektora civilnog društva utvrdila je da je, uopšteno, razvijena dobra osnova za angažman građana na svim nivoima vlasti, ali korišćenje ove osnove zaostaje za okvirom zakona i politika. Kao takvo, civilno društvo u regionu Mitrovice ograničeno je u mogućnosti da predstavlja kolektivni izražavanja građana u odnosu na državu.

OPŠTI PROFIL ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

- Relativno male organizacije
- Zavisne od kratkoročnog finansiranja
- Pojedinačni donatori
- Monoetnički karakter

GLAVNE OBLASTI INTERESOVANJA

- (za više od 50% njih)
- Civilno učešće
- Praćenje transparentnosti
- Saradnja sa opštinama

U opština sa srpskom većinom, situacija sa organizacijama civilnog društva je još složenija. Izborima u ovim opština u 2013. godini uspostavljene su nove institucije u skladu sa kosovskim zakonom. Međutim, prethodne („paralelne“) opštinske strukture koje izveštavaju Beograd nisu raspuštene, odnosi sa Prištinom i dalje ostaju opterećeni, a orientacija novoizabranih lokalnih lidera prema Beogradu narušava poverenje javnosti. Kao takve, organizacije civilnog društva se suočavaju sa izazovima navigacije dvosmislenim i ponekad opterećujućim odnosima između opštinskih vlasti koje rade unutar kosovskog, odnosno, srpskog sistema. Civilno društvo je izloženo posebnom intenzivnom političkom pritisku kada nastoji da sarađuje sa partnerima sa juga.

² Izveštaj o proceni potreba za Kosovo, januar 2014:
http://www.tacso.org/doc/nar_ko2014april.pdf

• Nalazi procene

Većini organizacija civilnog društva koji rade u regionu Mitrovice, nedostaje iskustvo i imaju ograničene organizacione kapacitete, međutim, postoje neki dobitni primeri saradnje i postoje dobra osnova za uključivanje građana koje bi moglo da bude razvijeno kroz sprovođenje Programa sveobuhvatnog razvoja.

- O pravnom okviru:

Postoji pravni okvir koji je usvojen od strane svih opština, kao i institucionalni mehanizmi za učešće. Ovaj pravni i regulatorni okvir je procenjen kao napredan i usklađen sa najvišim standardima EU i najboljim praksama dobrog upravljanja, međutim, nije se široko sproveden, a još u manjoj meri na severu Kosova.

- O organizacionim kapacitetima:

Organizacioni kapaciteti organizacija civilnog društva na Kosovu su poboljšani tokom poslednje decenije, ali su organizacija civilnog društva svesni njihovog nedostatka iskustva i ograničenih organizacionih kapaciteta. Samo 10% od organizacija civilnog društva u regionu Mitrovice razvilo je strategije i uspostavilo dugoročne unutrašnje strukture. Međutim, neki od razvijenijih su počeli da ulažu u jačanje njihovih organizacionih kapaciteta. Više od polovine organizacija komunicira sa javnošću putem vebajta i Facebook stranica i promoviše svoju misiju, ciljeve i viziju. Finansiranje ostaje problem.

- O dijalogu i saradnji:

Samo mali broj organizacija koje rade u ovih sedam opština sarađuju sa drugim organizacijama civilnog društva kako bi povećali svoj kolektivni opseg ili glas. Međusobno korisno partnerstvo između organizacija civilnog društva iz opština sa većinskim albanskim i srpskim stanovništvom je retko, i obično je zasnovano na projektima.

SLUČAJ MITROVICA REGIONAL MONITORING TEAM

*[Jedan od retkih primera značajnog saradničkog partnerstva
i sa međuetničkim karakterom]*

To je neformalna koalicija uspostavljena kako bi se povećao uticaj organizacija civilnog društva sa fokusom na praćenje lokalnih samouprava i promovisanje dobrog upravljanja. Koalicija broji 21 organizaciju članice koje rade u regionu Mitrovice, od kojih su 8 uglavnom srpske organizacije. MRMT je razvio strategiju kroz podršku CBM.

Podrška MRMT-u bi trebalo da poboljša sposobnost organizacija civilnog društva u regionu Mitrovice da deluju zajednički i time povećaju svoj uticaj na lokalnu samoupravu.

- O tehničkim kapacitetima:

Potreba za povećanjem kapaciteta je još veća za organizacije koje rade u opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom. Opštine nemaju adekvatne mehanizme za saradnju; na Kosovu nema opštinske kancelarije za civilno društvo, a opštinske kancelarije za javne komunikacije nisu funkcionalne, bez adekvatnog osoblja i finansijskih resursa. U nekim slučajevima, dodeljeni opštinski službenik za omladinu je zadužen za saradnju sa civilnim društvom (u Vučitrnu i Srbici). Postoje neke organizacije civilnog društva na centralnom nivou koji se bave praćenjem napora u nekim od sedam opština, i obično ulaze u partnerstvo sa lokalnim organizacijama civilnog društva u cilju sprovođenja njihovih projekata. Ova praksa je otkrila da postoji potreba za ekspertizom i obukama lokalnih organizacija civilnog društva koji su spremni da se angažuju.

KLJUČNE PREPORUKE

- Organizacije civilnog društva treba da jačaju svoje interne kapacitete upravljanja (posebno kapacitete finansijskog upravljanja), svoju tehničku ekspertizu u oblastima na koje se fokusiraju (posebno prostorno planiranje, za one organizacije civilnog društva koje su uključene u sprovođenje Programa sveobuhvatnog razvoja), svoju stratešku orientaciju i svoje kapacitete za osiguranje vidljivosti i promovisanje dvosmerne komunikacije sa javnošću.
- Prilikom osmišljavanja i pripreme programa obuke, treba posvetiti pažnju specifičnim potrebama organizacija civilnog društva, tako da nivo obuke bude prilagođen njihovim apsorpcionim kapacitetima.
- Organizacijama je potrebna obuka za jačanje interakcije sa grupama građana radi boljeg adresiranja potreba zajednice i izražavanja njihove zabrinutosti lokalnim vlastima.
- Sektorska saradnja između opština i organizacija civilnog društva trebala bi biti kodifikovana gde god je to moguće i šire informisana najboljim praksama iz regiona i Kosova.
- Opštine treba da angazuju osoblje i adekvatne finansijske mehanizme za stratešku saradnju sa civilnim društvom, kao što su Kancelarije za pristup građana, i da razvijaju specifične, merljive i realne Planove učešća građana.
- Opštine treba da postave merljive ciljeve za usvajanje mehanizama direktnе demokratije, kao što je participativno budžetiranje.

FOKUS GRUPE: JAVNA PERCEPCIJA I MIŠLJENJE

Da bi se dopunila procena opštine i civilnog društva, održane su fokus grupe sa građanima kako bi se istražilo javno mišljenje o stanju razvoja i upravljanja, a naročito u pogledu učinka, transparentnosti, odazivu i odgovornosti administracija lokalne samouprave. Nalazi imaju za cilj podržavanje preporuka za opštine i druge zainteresovane strane u adresiranju glavnih izazova i mogućnosti za podsticanje dobrog upravljanja na severu Kosova.

Tri fokus grupe održane su od sredine februara do kraja marta 2017. godine. U prvoj grupi učestvovale su samo žene iz Južne Mitrovice, dok su na druge dve učestvovali i žene i muškarci. Potonje grupe su takođe činile različite opštine; jedna sa građanima Severne Mitrovice i Zvečana, druga sa građanima Leposavića i Zubinog Potoka. Uloženi su napori kako bi se postigla raznolikost u smislu rodne i socio-ekonomiske pozadine (penzioneri, nezaposleni, studenti, poljoprivrednici, nastavnici i/ili članovi i aktivisti organizacija civilnog društva).

• O učinku opštine

Prema opštinama, ispitanici su bili najviše zadovoljni sledećim opštinskim uslugama: javni prevoz (Zvečan i Severna Mitrovića), sport i rekreacija (Zubin Potok), administrativne usluge (Južna Mitrovića) i obrazovanje (Leposavić). Izvanredno, velika većina ispitanika se složila da je pružanje administrativnih usluga zadovoljavajuće, rangirajući ih kao jedne od top-tri usluge kojima su bili najviše zadovoljni.

S druge strane, ispitanici su bili najmanje zadovoljni sledećim opštinskim uslugama u svojim dotičnim opštinama: vodosnabdevanje (Zvečan), nemotorizovana mobilnost (Zubin Potok, Južna i Severna Mitrovića) i sport i rekreacija (Leposavić). Stanovnici Južne i Severne Mitrovice, Leposavića i Zubinog Potoka ukazali su na „nemotorizovanu mobilnost“ kao jednu od najmanje zadovoljavajućih opštinskih usluga. Problemi na koje su ispitanici ukazali su sledeći: nedostatak biciklističkih staza i trotoara; zloupotreba trotoara kao parking mesta; problem pristupa osoba sa invaliditetom; i ograničena nemotorizovana mobilnost.

Što se tiče drugih nezadovoljstava, ne može se izdvojiti samo jedan problem. Sledeće stvari su uočene ili posebno naglašene od strane učesnika: I) održavanje i uslovi zdravstvenih centara; nedostatak stručnog osoblja i lekova; II) javni prevoz ili ne postoji ili je u lošem stanju, III) sakupljanje čvrstog otpada; IV) nedostatak ili loše stanje sportske i rekreativne opreme.

Izgleda da Zvečan ima specifične probleme, jer su učesnici iz ove opštine bili jedini koji su ukazali na to da „vodosnabdevanje“ (loš kvalitet vode, nedovoljno vodosnabdevanje) i „Socijalni centri“ (ne postoje domovi za starije osobe, loše usluge) predstavljaju značajne probleme u njihovoj opštini. Iako su usluge „sakupljanja čvrstog otpada“ ispitanici iz Leposavića i Južne Mitrovice smatrali „veoma nezadovoljavajućim“, vredi napomenuti da su svi ispitanici naveli da postoje problemi sa sakupljanjem smeća, zagađenjem reke i divljim deponijama u njihovim zajednicama.

Prema ispitanicima, prioriteti u njihovim opštinama trebalo bi da budu

	ZVEČAN	ZUBIN POTOK	J. MITROVICA	S. MITROVICA	LEPOSAVIĆ
1. Prioritet	Sport i rekreacija	Obrazovanje	Obrazovanje	Obrazovanje	Socijalni centri
2. Prioritet	Socijalni centri	Zdravstvo	Zdravstvo	Zdravstvo	Zdravstvo
3. Prioritet	Obrazovanje	Javni prostori	Javni prostori	Javni prostori	Javni prevoz

• O opštinskoj transparentnosti

U principu, čini se da su učesnici uglavnom bili uključeni u „planiranje“, deo procesa planiranja, u sve faze planiranja, osim „konsultacije“. Odlučivanje ili zajedničko delovanje, vezano za definisanje prioriteta, budžet i izbor investicija ostaju na niskom nivou.

Za poboljšanje opštinske transparentnosti preporučuje se povećanje stepena učešća građana u

- proces planiranja budžeta, investicije, učešću u procesima donošenja odluka i kako bi se stvari dogodile.
- proces planiranja, a posebno da budu uključeni u najranije faze procesa planiranja.

• O odzivu opštine

Što se tiče odgovora opštinske administracije na pitanja, učesnici su morali da ga procene prema nekoliko kriterijuma (na primer, prema kreativnosti i fleksibilnosti). Za Južnu Mitrovicu, u istraživanju nije zabeležen poseban trend. S druge strane, većina učesnika iz Severne Mitrovice, Zubinog Potoka i Leposavića ne smatraju odziv njihovih opština pravovremenom ili prilagođenom, već manje kreativnom i

fleksibilnom. U četri opštine na severu, takođe postoji opšti nedostatak odziva kada je u pitanju sakupljanje otpada.

- Postoji potreba za većim fokusom na pitanja vezana za životnu sredinu i na sprovođenje zakona uopšte.

• O odgovornosti opštine

Izgleda da postoji saglasnost da, u principu, da opštinska administracija podržava/ podstiče doprinos građana ili članova organizacija civilnog društva u procesima donošenja odluka.

Većina učesnika složila se da opštinska administracija nije prenela jasne dugoročne i kratkoročne ciljeve za opštinski razvoj. Samo u Južnoj Mitrovici misle drugačije. Glavni problemi potvrđeni od strane ispitanika bili su pasivnost i nedostatak komunikacije između administracija i građana (kanali komunikacije nisu dovoljno dostupni). Svi su zaključili sledeće: I) građani treba da se samo-organizuju umesto da deluju pojedinačno i II) potrebna je politička i finansijska pomoć sa centralnog nivoa.

Za poboljšanje odgovornosti opštine treba raditi na sledećem:

- podizanju svesti i stvaranju mogućnosti: opština treba da podigne svest građana o njihovim pravima i stvari mogućnosti za komunikaciju.
- Dostupnost informacija: za javnu raspravu (na srpskom jeziku), a posebno u štampanom formatu.
- Izveštavanje i dvosmerna komunikacija: opštine treba da izveštavaju o svojim dostignućima. Takođe treba da postoji fokus na to kako opštine integrišu ideje građana u svojim procesima donošenja odluka.

• Gde se nalazi sever u odnosu na Kosovo?

Da bismo proverili pouzdanost naših nalaza, rezultati su se uporedili sa rezultatima Ankete Kosovski Mozaik 2015 (AKM). Prema ovoj anketi, građani Kosova su uopšteno zadovoljni uslugama javne administracije, što je u skladu sa našim nalazima. Međutim, prosečan nivo zadovoljstva sa svim javnim uslugama je blago opao između 2012. i 2015. godine. Rezultati AKM-a takođe potvrđuju neke od naših nalaza u vezi sa zadovoljstvom efikasnošću, transparentnošću i odzivu opština.

Međutim, neki podaci dobijeni iz fokus grupe imaju tendenciju da istaknu neke specifičnosti u opštinama na severu, što nijansira rezultate ankete Mozaika na nacionalnom nivou. Zapravo, nivo zadovoljstva u Leposaviću, Severnoj Mitrovici, Zvečanu i Zubinom Potoku često je niži od nacionalnog proseka: posebno u vezi sa stanjem trotoara i održavanjem ulica, sakupljanjem i upravljanjem čvrstim otpadom i opštem poverenjem u lokalne samouprave.

PROBLEM DVOSTRUKOG SISTEMA

Da bi se bolje razumeli konkretni rezultati koji su utvrđeni u opštinama na severu, vredi analizirati kako postojanje paralelnih sistema utiče na percepciju i iskustva javnosti sa administracijama.

Učesnici su naveli neke poteškoće u suočavanju sa dvostrukim sistemom Kosova i Srbije, posebno u pogledu učinka i odgovornosti. Prikazani su neki saglasni nalazi iz drugog istraživanja³:

- NIVO POVERENJA**

Vlada u Beogradu	14,3 %
Privremene institucije na severu.....	12,2 %
Opštine formirane nakon izbora 04/13.....	10,8 %
- 56% građana podržava učešće srpskih predstavnika na Kosovu
- 45% ispitanika imalo je priliku da koristi usluge kosovskih institucija.

³ Kosovski Mozaik 2015, Ministarstvo administracije lokalne samouprave (MALS), UNDP i USAID.

RODNA ANALIZA

Rodna analiza istražuje hijerarhije moći, podelu rada, kao i društvene i kulturne aspekte u institucijama i zajednicama, kako bi se izložio način na koji rodni odnosi utiču na osnovnu

procenu, sprovođenje programa i očekivana dostignuća Programa sveobuhvatnog razvoja. Rodna analiza je izvršena u samo četiri opštine sa srpskom većinom.

• Šta smo saznali od opština sa severa?

Ukratko, identifikovane su rodne razlike u pogledu pristupa žena i muškaraca resursima, mobilnosti, bezbednosti, pristupu zelenim površinama i mogućnostima ostvarivanja prihoda i zapošljavanju.

- Pristup odgovarajućim javnim uslugama, adekvatnoj infrastrukturi i efektivnoj integraciji

I žene i muškarci imaju poteškoća u pristupu javnim uslugama zbog dvostrukih sistema. Oni takođe imaju loš pristup javnom prevozu. Ovo ozbiljno utiče na nivo mobilnosti žena, s obzirom na to da imaju ograničen pristup vožnji i automobilima, posebno žene u ruralnim područjima.

Što se tiče infrastrukture, stanovnici Zvečana i Zubinog Potoka suočavaju se sa nedovoljnim vodosnabdevanjem i nedovoljnom distribucijom električne energije tokom određenih perioda godine. Ne postoji kanalizaciona mreža, a otpadne vode se direktno sливaju u reke. Ogroman broj domaćinstava koristi fosilna goriva (ugalj i drvo) za grejanje. Ovo može prouzrokovati ozbiljne negativne posledice na zdravlje članova domaćinstava, posebno na žene.

Žene i muškarci koriste zelene površine iz različitih razloga i u različitim vremenima. Postoji značajna potreba za poboljšanjima u pogledu pristupa zelenim površinama.

- Tržište rada i ekonomска sfera

Prisustvo žena u neformalnoj ekonomiji je veći. Iako je nivo obrazovanja žena obično viši, stepen zaposlenosti žena je manji nego kod muškaraca; što dovodi do toga da su one manje zastite u sistemu, konkretno u pogledu pristupa

zdravstvenoj zaštiti i penzijama, što ih čini ekonomski zavisnim u mnogim slučajevima.

Žene su retko registrovane kao vlasnice imovine ili preduzeća, i mogu imati poteškoće u pristupu finansijskim sredstvima, npr. zajmovima, kreditima itd.

- Reprodukтивne odgovornosti i podela rada

Podela rada kod kuće je tradicionalna i nejednaka. Žene obično vode brigu o deci i kućnim poslovima i vode brigu o starijim, bolesnim i invalidima članove porodice više nego muškarci. Male promene su primećene kod mlađih parova u vezi sa odgovornošću brige o detetu.

Što se tiče braka, primećeno je da se modeli menjaju u smislu kasnijeg stupanja u brak, a prosečna starost za roditeljstvo sada je 25- 27 godina starosti za žene, i 28 za muškarce. Primećena je veća stopa migracije žena, s obzirom na to da se uglavnom nakon udaje žene sele u muško domaćinstvo.

- Pristup žena imovini i procesu donošenja odluka, domaćinstvima i zajednicama

Žene su nedovoljno zastupljene u politici i nisu angažovane u radu zajednice. Međutim, one su zabrinute zbog trenutne političke situacije i budućnosti srpske zajednice na Kosovu. Takođe, žene nemaju pristup zemljištu i imovini zbog tradicionalnih društvenih normi vezano za nasleđivanje imovine i vlasništvo koje favorizuju muškarce.

Sve opštine imaju niske institucionalne rodne kapacitete.

• Glavne oblasti razlika i prioriteti

Kao zaključak iz predstavljenih nalaza, posebnu pažnju treba posvetiti nivou pristupa u sledećim oblastima, prilikom

postavljanja ciljeva kojima Program sveobuhvatnog razvoja može dati svoj doprinos:

INSTITUCIJE

MOBILNOST

PRIHODI I FORMALNO
ZAPOŠLJAVANJE

VLASNIŠTVO NAD ZEMLJIŠTEM
I PREDUZEĆIMA

RAD ZAJEDNICE I
POLITIKA

PRODUKTIVNI I
NEPRODUKTIVNI RESURSI

JAVNE I ZELENE
POVRŠINE

• Ključne orientacije za poboljšanje rodne ravnopravnosti u opštinama na severu

Lokalne administracije su ključni partneri kojima je potrebna podrška u razvijanju participativnih i rodno odzivnih pristupa i usluga. Na ovaj način se strateški rodni interesi mogu adresirati primenom sledećih ključnih strateških orientacija.

INSTITUCIONALNI KAPACITET

Izgradnja institucionalnog i operativnog rodnog kapaciteta.

- Izraditi strateški okvir i aktioni plan za rodnu ravnopravnost. Za ovo, treba pružiti obuke i orientisanje.
- Razviti rodno odzivne sisteme: upotreba alata za integriranje rodne ravnopravnosti u svakodnevnim procedurama i procesima. Takođe, stvoriti ulogu službenika i glavnog kontakta za rodnu ravnopravnost.
- Povećati svest, razumevanje i operativne rodne kapacitete lokalne administracije, uključujući administrativne službenike i osoblje, kroz ciljnu obuku. Ova obuka takođe treba da se koristi i za jačanje svesti kako bi se prikupili razvrstani podaci.

PODACI

Prikupiti dodatne podatke u toku sprovođenja Programa.

- Podržati izgradnju kapaciteta lokalne administracije u oblasti podataka razvrstanih po polu.
- Takođe, po mogućnosti odrediti aranžmane u cilju detaljnijeg prikupljanja dodatnih podataka o rodnoj ravnopravnosti, kako bi se stekla potpunija i detaljnija slika iskustava, uslova, perspektiva i položaja moći žena i muškaraca.

UČEŠĆE

Obezbediti učešće u donošenju odluka.

- Ojačati kapacitete opština za primenu savremene participativne i rodno odzivne metodologije za uključivanje žena i muškaraca u konsultativne procese.
- Ojačati svest opština o primeni intersepcionog pristupa uzimajući u obzir i druge socijalne varijable.

PROSTORNO PLANIRANJE

Jačanje kapaciteta lokalnih administracija za integriranje rodne ravnopravnosti u prostorno planiranje i razvoj.

- Podržati lokalnu administraciju u integriranju rodne ravnopravnosti u prostorno planiranje i urbanistički rad i ojačati učešće žena i muškaraca u procesu prostornog planiranja.

OSNAŽIVANJE

Uzeti u obzir životne uslove i osnaživanje žena.

- Prilikom projektovanja aktivnosti, i kako bi se ženama pružila prilika za učešće, potrebno je uzeti u obzir sledeće: uslove za život i rad, ograničenu mobilnost u ruralnom kontekstu i štetne efekte koje rodno zasnovano nasilje može imati na žene i njihovu spremnost za učešće.
- Razmotriti projektovanje aktivnosti sa fokusom samo na žene, naročito žene u ruralnim područjima, u cilju osnaživanja žena.

SVEST

Podići svest muškaraca.

- Projektovati aktivnosti sa fokusom na muškarce u cilju podizanja njihove svesti o rodnoj ravnopravnosti.
- Identifikovati muškarce koji bi mogli da deluju kao uzor i nosioci promene, a u cilju podrške rodnoj ravnopravnosti u različitim oblastima društva.

SARADNJA

Uspostaviti saradnju sa relevantnim agentima kao što su organizacije civilnog društva, nacionalne vlasti i druge međunarodne agencije. Na primer, već postoje neke inicijative NVO-ova u pogledu osnaživanja žena i devojčica (u Južnoj Mitrovici i Srbici).

PROGRAM SVEOBUVATNOG RAZVOJA

UN HABITAT

Ministries Building "Rilindja"
10000 Prishtina, Kosovo
Tel.: +381 38 200 32611
info@unhabitat-kosovo.org

PAX

Sint Jacobsstraat 12
3511 BS Utrecht, The Netherlands
Tel.: +31 (0)30 233 33 46
info@paxforpeace.nl

CBM

Bulevardi Isa Boletini 11-12
40000 Mitrovica, Kosovo
Tel.: +381 28530335
info@cbmitrovica.org